

Metoder for medvirkning med barn og unge

Barn og unges rett til å bli hørt er nedfelt i både FNs barnekonvensjon og Norges Grunnlov, men det mangler klare og konkrete retningslinjer for hvordan dette skal gjennomføres i praksis. Tiltaket presenterer rammeverket Medvirkningshuset, en tilnærming der meningsfullt og aktivt samarbeid med unge medvirkere over tid er grunnleggende. Metodene baserer seg på medforskning, også kalt folkeforskning eller citizen science. Ved at ungdom bruker forskningsmetoder til å utforske sine egne nærområder skaper de ny kunnskap, samt opparbeider en selv- og stedsbevissthet før de utvikler medvirkningsinnspill. Tiltaket egner seg i utforming av kommuneplaner, områdereguleringer og utviklingsplaner, samt i arbeid med ungdomsråd, elevråd, i bred elevmedvirkning, og i samfunnsvitenskapelig forskning med brukerinvolvering.

1 Problem og formål

Medvirkning for barn og unge er lovbestemt

Barn og unges rett til å bli hørt i alle saker som berører dem er tydelig slått fast både i artikkel 12 i FNs internasjonale barnekonvensjon, § 104 i Norges Grunnlov og [Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging](#). Når områder planlegges, utvikles eller fornyes, skal barn og unge inviteres til å medvirke. I Plan- og bygningsloven § 5-1 fastslår at «kommunen

har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge». Lovverket og forvaltningen beskriver derimot ikke hva aktiv medvirkning er, hvordan det skal gjennomføres eller hvordan manglede oppfølging skal håndteres (Hanssen 2021, Hagen 2022, Buanes 2024).

En klar definisjon mangler

Det mangler en felles definisjon av medvirkning som kan brukes på tvers av ulike prosesser, sektorer og planverk (Bygdås og Hagen 2022). En definisjon som er god å jobbe med, er: *«Med medvirkning menes enkeltpersoner eller gruppers rett til å kunne delta i og påvirke beslutningsprosesser»* (NOU 2001:7).

Det må settes av ressurser til medvirkning

Medvirkning er mer enn *rettigheten* til å delta. Det handler også om ressursene, mulighetene, støtten og rommet til å kunne medvirke (RMSOS-modellen). I en kartlegging av ungdoms medvirkning i norske kommuner, forteller de unge at når de blir invitert inn til å komme med innspill, og de gjennomfører dette, får de svært sjelden tilbakemelding på hva som har skjedd med innspillene (Hagen et al. 2023b). Det er heller ikke krav om en egen budsjettpost til medvirkningsaktiviteter i plan-, utbygging- eller utviklingsprosjekter. Intensjoner om medvirkning blir dermed prioritert ned når andre hensyn, som framdrift eller overordnet budsjett, oppleves som viktigere.

Må komme med tidlig i prosessen

Når barn og unge inviteres til medvirkning blir de ofte bedt om å komme med innspill sent i prosessen, på et tidspunkt da mange planer allerede er lagt og det er lite rom for store endringer. De blir ofte bedt om å reagere på voksnes ideer, eller velge ut allerede definerte aktiviteter de ønsker seg i sine nabolag. Til tross for velvilje blant planleggere er det i praksis lite rom for at barn og unge selv får tid og ressurser til å utarbeide løsninger og ideer sammen med fagfolk. De blir oftere invitert til å delta på korte medvirkningsaktiviteter, der de må komme opp med ideer og svare på sparket hva de ønsker seg, før de har fått reflektert over hva som gjør at de har det bra i eget nærmiljø og hva de eventuelt mangler for at de skal vokse opp i trygge og kreative omgivelser (Lorenzen et al. 2020; Alves et al. 2021).

Barneombudet har bedt om et kompetansesenter

På bakgrunn av disse og andre utfordringer med å sikre barn og unges medvirkning, ber Barneombudet i brev av 7.februar 2023 regjeringen om å *etablere et kompetansesenter for barn og unges medvirkning*:

«Barneombudet ser et stort behov for at myndighetene tar et større ansvar for barns rett til medvirkning og kvaliteten på dette arbeidet. Barneombudet mener det må opprettes et kompetansesenter for medvirkning med barn og unge som kan sikre kunnskap om metode, gi god veiledning og som kan samle eksisterende kunnskap fra barn og unge slik at denne kan benyttes av alle. Det er avgjørende at et slikt kompetansesenter sikres legitimitet og god synlighet. Det har over mange år vært en offentlig og politisk debatt om behovet for mer

kompetanse om barns medvirkning i offentlig forvaltning, uten at dette har blitt løst. Behovet for økt innsats for å sikre barns medvirkning er utredet i flere omganger, med anbefaling om å opprette et nasjonalt kompetansesenter (...).»

Indirekte og direkte medvirkning

Mange år med forskning på medvirkning har vist behovet for å teste ut og utvikle nye medvirkningsmetoder som nettopp sikrer at barn og unge blir aktive medvirkere i utviklingen av eget nærmiljø (Hagen og Andersen 2021). Medvirkning kan være *indirekte*, ved at man samler inn kunnskap om barn og unge, for eksempel gjennom Ungdata-undersøkelsen, eller ved at Barnas representant gjengir hva barn og unge har fortalt at de ønsker seg. Dette er ikke nok til å oppfylle Barnekonvensjonen, som fastslår at barn og unge selv skal delta og ha en stemme inn i beslutningsprosesser som angår dem. Dette kalles *direkte* medvirkning. Metoder her inviterer til samhandling med barn og unge, og kan for eksempel være [Barnetråkk](#), Ungdomstråkk, aksjonsbasert kartlegging gjennom digitale verktøy, framtidsverksted, plansmie, gründercamp, Open Space eller World Cafe (Hagen et al. 2016b). Utfordringer med disse er at de både krever alderstilpassing og fasiliterings-kompetanse. De gir sjeldent barn og unge selv en forståelse for hvorfor og hva de kan medvirke på, eller hvordan de kan ta egne initiativ til å mene noe utover det voksne arrangører legger opp til.

Medforskning tar barn og unge på alvor

En tilnærming som tar barn og unges egenopplevde kunnskap på alvor, samtidig som de gjennom medvirkningsaktiviteter selv skaper ny kunnskap som kommunen og planleggere kan ta i bruk, er medforskning, også kalt folkeforskning eller citizen science (Hagen og Lyng 2019). Ved at barn og unge bruker forskningsmetoder til å forske i sine egne nærområder, vil de opparbeide en selv- og stedsbevissthet, før de jobber med konkrete medvirkningsinnspill.

«Tykk medvirkning» skaper aktivt samarbeid over tid

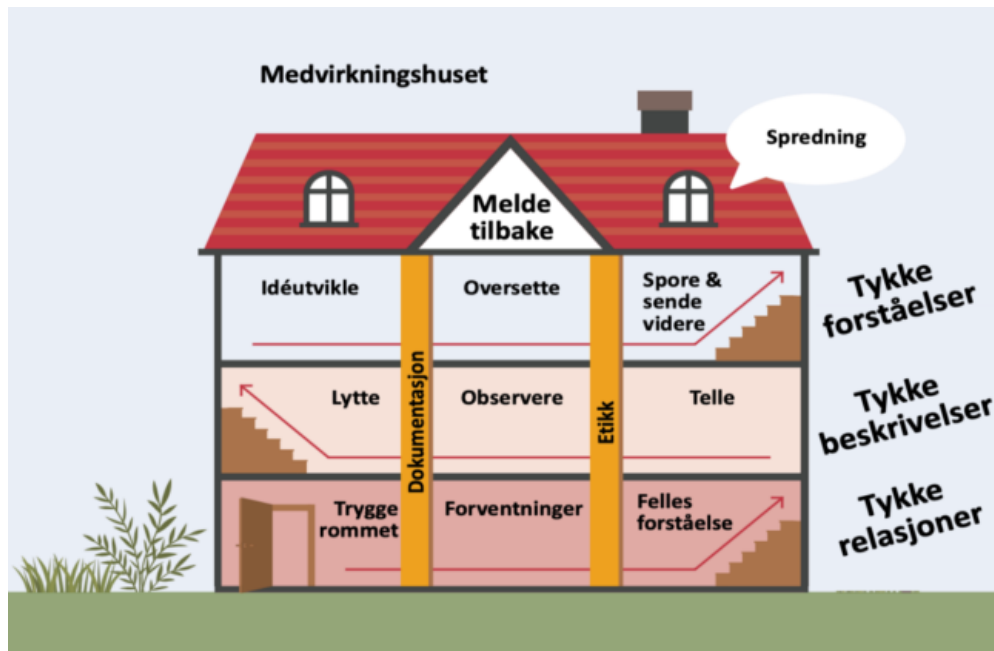
Tiltaket presenterer et rammeverk for å jobbe strukturert og systematisk med metoder og verktøy for å oppnå aktiv medvirkning med barn og unge. *Medvirkningshuset* baserer seg på *tykk medvirkning*, en tilnærming der meningsfullt og aktivt samarbeid med unge medvirkere over tid er grunnleggende. Tykk medvirkning handler om å bygge *tykke relasjoner* med barn og unge som involveres til å medvirke, få *tykke beskrivelser* av deres og andre som bruker nærområdet sitt hverdagsliv, og dermed få *tykke forståelser* av hva barn og unge faktisk trenger og ønsker seg (Rosten 2021; Hagen et al. 2023a).

2 Beskrivelse av tiltaket

Medvirkningshuset omfatter tykke relasjoner, beskrivelser og forståelser

I rammeverket (figur 2), er de tre elementene som ligger i begrepet *tykk medvirkning* fordelt over tre etasjer: Tykke relasjoner, tykke beskrivelser og tykke forståelser. Hver etasje har tre rom, som inneholder metoder og verktøy som er viktige i enhver medvirkningsprosess. Husets loft symboliserer den avsluttende fasen av medvirkning, nemlig å gi tilbakemelding til

de som har kommet med innspill.

Figur 1: Bilde fra [medvirkningscamp på Mortensrud i Oslo. Ungdom som jobber med et stort kart over et område som skulle utvikles. De har fylt kartet med flaggpins, polaroidbilder og tekstbeskrivelser. Foto: Karoline Hjorth](#) Figur 2: Grafisk fremstilling av medvirkningshuset beskrevet over. Modellen er en videreutvikling av «The House of Youth Citizen Science: A co-creative approach» (Borgström 2024). Grafikk: Spotteron.

Tykke relasjoner er husets grunnmur

Når man bygger et hus, starter man med fundamentet, grunnmuren som støtter hele strukturen. Tykke relasjoner er grunnmuren i medvirkningshuset. Dette er relasjoner som utvikles over tid, der parter blir kjent med hverandre på flere måter og deler ulike typer erfaringer. Tykke, eller multiplekse relasjoner, tjener mange ulike interesser og gir dybde til samhandling mellom mennesker (Hagen et al. 2023a; Rosten 2021). Dette skiller dem fra tynne, uniplekse, relasjoner hvor partene kun interagerer på en enkelt måte. I medvirkningsprosesser, hvor bestillere bygger tykke relasjoner med barn og unge over tid og inviterer dem til å komme med innspill på forskjellige aspekter av en utviklingsplan gjennom hele prosessen, øker engasjementet hos de unge medvirkerne (Hagen et al. 2023a).

Å trygge rommet gir basis for en grunnmur

Det første rommet i grunnmuren handler om å bruke tid og metoder til å bli kjent og å ha det gøy sammen. Dette bidrar til at rommet oppleves trygt, slik at alle som deltar vil dele ideene og kunnskapen de sitter inne med. Dette er viktig for alle som skal medvirke, og spesielt for barn og unge som går inn i en "voksen-verden" der de i utgangspunktet ikke har kompetanse. Aktiviteter som gir en såkalt "equalizer effect" er sentrale her (Tolstad et al. 2017).

Splot som metode for dialog og trygge rommet

En tilnærming er kunst-baserte metoder, og blant disse kan "splotting" fungere som et eksempel (Hagen og Osuldsen 2021). Splotting er en tegneøvelse inspirert av positiv psykologi og anerkjennende dialog, der *alle* deltagere (både unge og voksne) først blir bedt om å tegne et hjerte i midten av et ark. Rundt arket tegner de en buet form som de fyller

med alle steder de har det godt. Det kan være både fysiske og abstrakte steder, følelser, personer eller aktiviteter. Etter at alle har tegnet sin splot, går to og to sammen for å dele det de har tegnet og reflektert rundt. Splot er både et bli-kjent-verktøy som raskt bygger relasjoner på tvers, samt en metode som setter i gang refleksjoner rundt hva som gjør at man selv og andre har det bra. Det er slik et dialogverktøy også for videre engasjement, som kan kobles direkte på behovet en planlegger har for å få medvirkningsinnspill på spesifikke steder, prosjekter eller plansaker.

Andre verktøy for å trygge rommet

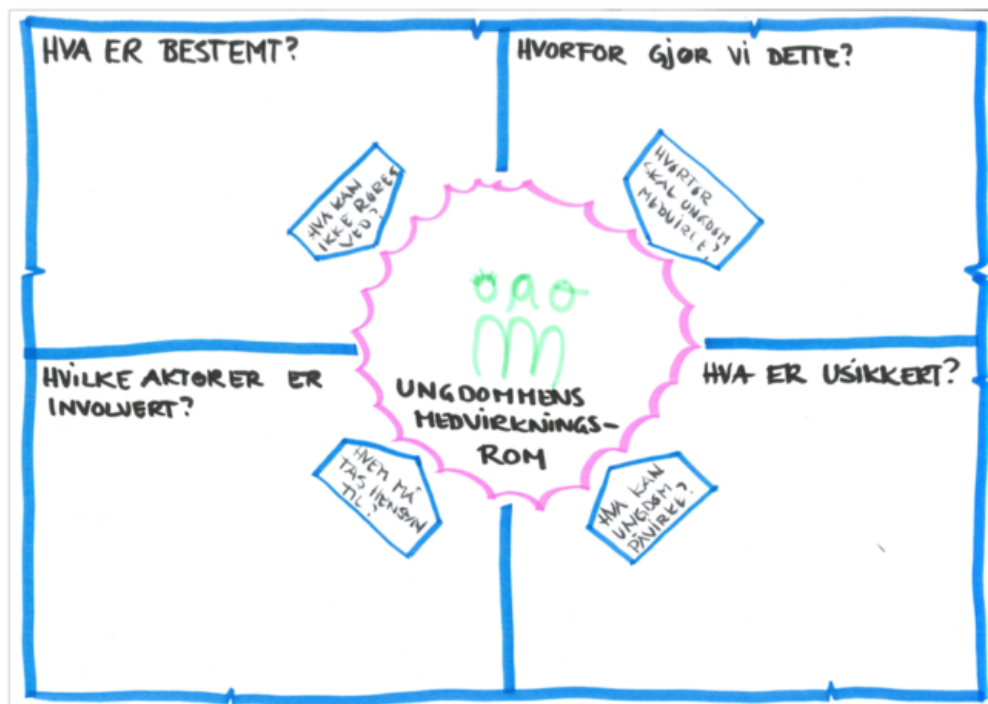
- Innsjekk: En runde rundt bordet der alle deltagere svarer på et enkelt spørsmål som «hvilken farge har du på tannbørsten din» eller «når kjente du sola i fjeset sist?»
- Icebreakers og navneleker.
- Servere mat: Å spise mat sammen er relasjonsbyggende. I tillegg er servering av mat avgjørende for engasjement og energi om man inviterer ungdom til medvirkningsaktiviteter etter skolen.

Avklare forventninger fra alle parter

Å bygge grunnmuren i en medvirkningsprosess krever en forventningsavklaring. På denne måten sikrer man at de unge medvirkerne vet hva som forventes av dem, i tillegg til at de kan reflektere over hva de selv forventer av å delta i medvirkningsprosessen. Det er ofte mer presserende og avgjørende å få tydeliggjort og satt ord på hva de voksne forventer av deltagende barn og unge. Her kan man bruke verktøyet Medvirkningsrommet (se figur 4).

Figur 3: Bilde av splott-utstilling fra medvirkning sworkshop på Hauketo i Oslo. Flere ark i forskjellige farger med tegnede splotter som henger samlet på en vegg. Foto: Karoline Hjorth

Figur 4: Grafisk fremstilling av

verktøyet «Medvirkningsrommet». Verktøyet har fire ruter med overskriftene: Hva er bestemt? Hvorfor gjør vi dette? Hvilke aktører er involvert? Hva er usikkert? I midten er det en sirkel med overskriften: Ungdommens medvirkningsrom.

Sikre felles forståelse blant de involverte

Det siste rommet i grunnmuren handler om at alle, både unge medvirkere og voksne planleggere og bestillere, skal ha en felles forståelse av prosessen. Her er det viktig å formidle til de unge medvirkerne hva de kan medvirke på. For å kunne kartlegge dette er det utviklet et verktøy kalt «Medvirkningsrommet» (figur 4) kan hjelpe planleggere og bestillere å klargjøre i forkant av en medvirkningsprosess hva barn og ungdom faktisk kan medvirke på. Dette er ofte beskrevet i kompliserte dokumenter og planer som ikke er tilgjengelig for ungdom og andre som ikke har kompetanse på feltet. I verktøyet «medvirkningsrommet» (figur 4) går man gjennom spørsmålene: Hva er bestemt? Hvorfor gjør vi dette? Hvilke aktører er involvert? Hva er usikkert? Da blir det faktiske medvirkningsrommet, i midten av verktøyet, tydeligere for alle parter (Alves et al. 2021).

Tykke beskrivelser: Lyttemodus, observasjonsblikket, tellemodus

Medvirkningshusets annen etasje handler om å få tykke beskrivelser av barn og unges hverdagsliv, samt at de selv skal få en forståelse av hvordan deres og andres hverdagsliv utspiller seg i nærområdet som skal utvikles. Det er her de unge medvirkerne kan ta i bruk kvalitative og kvantitative forskningsmetoder og bli medforskere i samarbeid med enten skolen, kommunen eller forskere. De samler da inn et kunnskapsgrunnlag, som de senere bruker til å utvikle ideer og innspill til hvordan nærområdet bør utvikles.

Medforsknings- og medvirkningsmetoder som gir tykke beskrivelser

Etter at barn og unge har tegnet splotter med utgangspunkt i hva som gjør at de selv har det bra kan dette utvides til å handle om et spesifikt område eller utviklingsprosjekt, et nabolag eller en skole. Her kan barn og ungdom i grupper diskutere og tegne en splot sammen.

Denne kan deretter *overføres til fysiske kart* over området, der stedene, aktivitetene og menneskene som er tegnet kan markeres. Barn og unge kan også markere fysiske kart med fargekoder som «her henger vi», «her driver ungdom med sport/aktiviteter», «dette stedet unngår vi», «her får ungdom bestemme» og «her burde det vært noe for ungdom». Etterpå kan ungdom gå ut for å *observere og gjøre intervjuer* med folk som er på disse stedene.

At barn og unge går ut i nærområdet for å gjennomføre minifeltarbeidsoppgaver, såkalte tråkk (Hagen et al. 2016a, Tiltaket [Barnetråkk](#)), er en måte å samle inn et kunnskapsgrunnlag om hvordan andre bruker og opplever området. Her går de inn i lyttemodus og tar på seg observasjonsblikket for å samle inn informasjon om andre. Ved å bevege seg i kjente omgivelser med et annet blikk kan barn og unge se disse stedene på nye måter og opparbeide en stedsbevissthet.

Intervju og observasjon er også metoder som kan benyttes for å informere barn og unge om utviklingsprosjektet de er bedt om å komme med innspill til. Ved at de *intervjuer utviklere* med spørsmål de selv har formulert og/eller går på *befaring* i området får de mulighet til å utforske og erfare, snarere enn å bli fortalt om et konkret prosjekt.

Ungdom kan også *utarbeide spørreundersøkelser* på egenhånd eller i samarbeid med voksne for å samle inn informasjon fra en bredere gruppe unge. Ved å skape undersøkelser sammen med ungdom kan spørsmål og svarkategorier blir mer treffsikre for unge respondenter (Lorenzen & Hagen 2021; Lorenzen et al. 2024). Resultatene kan analyseres i samarbeid med unge og de kan bruke analysene til å utvikle medvirkningsinnspill som representerer en større gruppe barn og unge.

Tykke forståelser: Oversette og analysere, idéutvikle, spore og sende videre

Etter at de unge medvirkerne har forsket på sitt eget nærområde og sitter med et kunnskapsgrunnlag basert på egne og andres erfaringer og refleksjoner, er det klart for å bygge den tredje etasjen av medvirkningshuset - nemlig tykke forståelser. Hva er det barn og unge faktisk prøver å fortelle oss og hvordan kan dette blir omgjort til medvirkningsinnspill som er "tykke nok" til å kunne inspirere til idéutvikling og sporing eller eventuelt sendes videre til andre aktører som kan gjøre noe med innspillene?

Oversette og analysere

I de fleste medvirkningsprosesser med barn og unge kommer det gjerne ett eller flere innspill om at de ønsker seg «McDonalds». Betyr dette at de unge medvirkerne ønsker seg fastfood? I samtaler med ungdom om *hvorfor* de ønsker seg McDonalds i nærmiljøet sier de ofte «der kan vi kjøpe en burger for 20 kroner og henge hele dagen», «ingen kaster oss ut» og «vi møter andre ungdommer der». Ungdom med minoritetsbakgrunn legger ofte til «de som jobber der ser ut som oss, og vi føler oss velkomne der». Det er ikke nødvendigvis et ønske om fastfood som gjør at ungdom skriver at de ønsker seg McDonalds på post-it lapper i en medvirkningsworkshop. Det de beskriver om man går bakenfor det første utsagnet, er møteplasser og et godt sted å være. I fare for å utvikle feil tilbud til barn og unge basert på innspillene deres, er det viktig med gode oversettere som spør «hvorfor» (flere ganger) og kommer til bunns i hva unge prøver å fortelle.

Idéutvikling er nødvendig for reell medvirkning

Det er også kreativt å samarbeide. De som inviterer til og fasiliteterer medvirkning må legge opp til en skapende, utforskende prosess, der barn og unges innspill kan få den formen som de selv vil gi den, for å kommunisere budskapet sitt (Dalseide 2021). Medvirkningsinnspill fra yngre barn bør derfor komme i form av sandkasseslott, plastelinafigurer eller tegninger, ikke kun gjennom ord eller valg av bilder utvalgt av voksne (Alves et al. 2023). Samtidig gir kunst-baserte metoder energi, engasjement og tilstedeværelse også blant ungdom, noe som igjen gir tykkere forståelser av budskapet deres (Vestby 2021).

Dokumentasjon av resultater er viktig

En viktig del av etterarbeidet i en medvirkningsprosess er å sikre at innspill fra barn og unge kan spores, både av barn og unge selv, samt av andre. Resultater fra medvirkning sitter ofte i hodet til de som har gjennomført prosessen. (Hagen et al. 2023a). Det er derfor viktig å sørge for at medvirkningsprosesser kontinuerlig dokumenteres og synliggjøres i resultatene.

I medvirkning kommer det ofte innspill som går utover utviklingsplanen. Det vil kunne gi innspill det ikke kan gjøres noe med. Det er da viktig å sende disse videre dit de hører hjemme. På denne måten er det mulig å sikre at innspillene blir fulgt opp av andre, eller brukt som grunnlag for fremtidige beslutninger (Hagen et al. 2023a; Lorenzen et al. 2024).

Melde tilbake og spre kunnskap om resultat

Loftet i medvirkningshuset representerer den avsluttende fasen av medvirkningsprosessen, nemlig å melde tilbake til de som har medvirket. At barn og unge får vite hva som har skjedd med innspillene de har kommet med er avgjørende for at de skal oppleve at de har blitt sett og hørt – uavhengig av om innspillene blir tatt til følge eller ei. Det er ofte her det glipper i medvirkningsprosesser.

Må planlegge for å gi tilbakemelding - uansett resultat

Å planlegge for å gi tilbakemelding er derfor viktig, også i de tilfellene der innspillene ikke har blitt gjort noe med. Her er det samtidig rom for å spre ideer, kunnskap og refleksjoner barn og unge har gjort seg i prosessen, gjerne som "råd til voksne beslutningstagere" (Lorenzen et al. 2024), eller innspill til Ungdomsråd eller politikere og planleggere i andre kommuner.

Utviklingsprosjekter tar tid

Utviklingsprosjekter tar ofte tid, og barn og unge kan måtte vente lenge før de ser noen resultater av medvirkning de har vært med på. Som regel blir ungdommene voksne før prosjektene er ferdigstilte (Engerbakk 2021). Å realisere noen av lavterskel-ideene som strakstiltak kan derfor være en måte å gi rask respons etter en medvirkningsprosess. Viktigheten av rask respons diskuteres i rapporten [«Medvirkning med mening»](#) (Hagen et al. 2023a) og defineres her som en av syv suksessfaktorer for medvirkningsinnspill.

3 Supplerende tiltak

Samarbeid med skoler

Medvirkning går igjen i de fleste fagbeskrivelser i læreplanen, og er særlig aktuelt i de tverrfaglige temaene i grunnskolen (Folkehelse og livsmestring, Demokrati og medborgerskap og Bærekraftig utvikling), samt i valgfag som «Demokrati i praksis» og «Innsats for andre» i ungdomsskolen. Den nye læreplanen fra 2020 er også tydelig på at medvirkning ikke bare skal læres, men også *gjøres* i en skolesammenheng. Det er dermed et stort potensial i å samarbeide med lærere for å kombinere medvirkning med aktiviteter som gjennomføres i eller utenfor klasserommet. En klasse består som regel av et mangfold av elever med ulike bakgrunn og interesser. De er og, spesielt på lavere trinn, nærmest representativt for sin aldergruppe. Å gjennomføre medvirkning med en hel klasse, kan derfor sikre at ulike stemmer blir inkludert i diskusjonene (Alves et al. 2021).

Som en del av forskningsprosjektet YouCount ble det utviklet [et undervisningsopplegg for ungdomskolen og videregående](#). Undervisningsopplegget er basert på AFI-forskeres erfaring med å involvere ungdom i forskning og legger opp til at skoleklasser selv kan utvikle sine egne forskningsprosjekter. Undervisningsmaterialet består av et ressurshefte for lærere, Power Point-presentasjoner som kan brukes i klasserommet, videoklipp og annet ressursmateriell. Opplegget er fleksibelt og kan anvendes ved ungdomsmedvirkning, da denne metoden er effektiv i å oppnå både tykke relasjoner og tykke beskrivelser.

Samarbeid med ungdomsråd og elevråd

Alle norske kommuner er fra 2019 pålagt å ha et ungdomsorgan, gjerne i form av ungdomsråd. Dette består av representanter fra skoler, idrettslag, foreninger etc. i kommunen, i alderen 13-19 år. I tillegg har skoler egne elevråd, som i mer eller mindre grad blir brukt for å sikre medvirkning blant elever, som oftest fra 5. trinn og opp til og med videregående. Disse rådene består også av en voksen sekretær eller rådgiver, og mange ungdomsråd har enten tale eller møterett i kommunestyremøter. Rådene er i varierende grad aktive eller fungerende som medvirkningsorganer. Her har kommunene og skolene selv råderett på hvordan de forvalter lovkravet. Studier viser at det er stort potensiale i å involvere rådene mer systematisk og på måter som tilgjengeliggjør og synliggjør beslutningsprosesser (f.eks. gjennom klarspråk), men det er også viktig å gjøre det lettere for rådene å koble seg på andre ungdommer eller elever. Dette kan gjøres for eksempel gjennom å la ungdomsråd koordinere Ungdomstråkk, eller utvikle rullerende og mindre formelle organer for medvirkning (som digitale eller fysiske innspillmøter).

4 Hvor er tiltaket egnet

Tiltaket egner seg i utforming av kommuneplaner, områdereguleringer og andre utviklingsplaner, samt i arbeid med ungdomsråd, elevråd og i bred elevmedvirkning, og i samfunnsvitenskapelig forskning med brukerinvolvering.

5 Faktisk bruk av tiltaket - eksempler

Ungdom som medforskere og medvirkere til kommunens kunnskapsgrunnlag om ungdom

Unge medforskere fra Lillestrøm kommune utarbeidet syv råd til hvordan kommunen kan styrke sitt ungdomsarbeid.

Sommerskolen og valgfag som medvirkningsarena

Eksempel på medvirkningsopplegg gjennomført gjennom sommerskolen og valgfaget Demokrati i praksis i forbindelse med utbygging av Mortensrud i Oslo.

Medvirkning og medforskning i byplanleggingsprosesser

Eksempel på medvirkningsopplegg gjennomført som en heldagsworkshop i forbindelse med utvikling av områdene Hauketo, Oppsal og Lambertseter.

Eksemplene er nærmere beskrevet i tiltaket [Eksempler på barn og unges medforskning og medvirkning i planprosesser](#).

6 Miljø- og klimavirkninger

Få norske studier kobler medvirkning med barn og unge direkte til konkrete planer for å begrense miljø- og klimavirkninger. Men det finnes flere studier av hva slags persontransporttilbud barn og unges ønsker seg. Meyer mfl (2021) viser for eksempel at barn og unge legger vekt på muligheter for å komme dit de skal på egen hånd.

Barn og unge har en særskilt kompetanse på å komme seg rundt uten bil, og har ofte viktige innspill og synspunkter på utforming av kollektiv- og gangtilbud. De har også ofte innspill som handler om å trygge skoleveier eller gi mer plass til sosiale aktiviteter og soner i grøntområder. Som tiltak for faktisk å oppnå sosial bærekraft, å sikre at alle får et godt liv og opplever rettferdighet, inkludering og likestilling, er det avgjørende med ung medvirkning. Sosial bærekraft inngår også i bærekraftbegrepet (Regjeringen.no).

7 Andre virkninger - folkehelse og demokratiopplæring

Medvirkning med barn og unge begrunnes på flere måter, utover det lovpålagte kravet. Disse begrunnelsene sier noe om hvilke virkninger man oppfatter at slik medvirkning har:

- Demokratisk prinsipp om at de som påvirkes av beslutninger skal ha mulighet til å påvirke disse (Goodin 2007; Winsvold, Ødegård & Bergh 2018).
- Bidra til *bedre politikk* (Ødegård 2011).
- Ut fra et *folkehelse-perspektiv*, betraktes ung medvirkning som sentralt for psykisk helse, mestring, opplevelse av rettferdighet, anerkjennelse, kontroll og agens (Alves et al. 2021).
- Fungerer som en *opplæring i politisk medborgerskap og utvikling av politisk selvtillit* (Winsvold 2017; Winsvold, Rose & Klausen 2017).

Samtidig mangler det kunnskap om den faktiske virkningen av medvirkning (Klausen et al. 2013), noe som gjenspeiles i Bufdirs nylige (mai 2024) utlysning om forskning på virkninger av ungdomsmedvirkning i norske kommuner. Noe av utfordringen ved å få tak i hva virkningene kan være, er at det i liten grad er lagt opp til at man kan spore effekter av medvirkningsinnspill.

8 Kostnader

Aktiv medvirkning krever ressurser og er ofte drevet av ildsjeler innad i kommuner, bydeler og etater. For at denne medvirkning ikke skal være sårbar trengs det sterke strukturer som støtter opp under medvirkningen. Det trengs både statlig og kommunal støtte. Ansvar må også formaliseres gjennom budsjettposter i utvikling- og utbyggingsprosjekter som gir ansatte tid til gjennomføring av medvirkningsprosesser. På den måten sikrer man at det som utvikles faktisk treffer innbyggere.

9 Formelt ansvar - lovverket sikrer barn og unges rettigheter

Kommunen har et spesielt ansvar

Kommuneloven, [§ 5-12](#), pålegger både fylkeskommuner og kommuner å opprette ungdomsråd eller annet medvirkningsorgan for ungdom. Disse gir ungdom rett til og anledning til å medvirke i utviklingen av kommunesamfunnet. I plan- og bygningsloven pålegges alle som utformer planer å sørge for at de som blir berørt av planen skal gis anledning til å bli hørt om sine meninger, jf pbl [§ 5-1](#). Samtidig gis kommunene i § 5-1 et særlig ansvar for at grupper som ikke selv kan medvirke, som barn og unge, gis anledning til å delta og medvirke i planleggingen. Kommuner skal etter loven også etablere en særskilt ordning som skal bidra til at hensyn til barn ivaretas, og se til at medvirkning gjennomføres. Kommunelovens § 12-1 gir også barn og unge rett til å fremme såkalte *innbyggerforslag* som skal behandles i kommunestyre eller fylkesting.

Utbyggere og utviklere har også et ansvar

I plan- og bygningsloven pålegges alle som utformer planer å sørge for at de som blir berørt av planen skal gis anledning til å bli hørt om sine meninger, jf pbl [§ 5-1](#). Planer utført av utbyggere, utviklere og private innebærer ofte endring av eksisterende nærmiljø, noe som vil kunne ha betydning for de unge og barna som bor der. De bør derfor involveres tidlig i planleggingen. Dersom dette gjøres, påhviler det et ansvar på kommunen å sørge for at medvirkning blir gjennomført.

Til syvende og sist er det kommunen som er ansvarlig for at medvirkning gjennomføres. Kommunen kan varsle den som har fremmet en plan om mulige konsekvenser av at de ikke gjennomfører involvering, som beskrevet over.

Statsforvalter og fylkeskommuners rolle

Statsforvalteren skal påse og føre tilsyn med at kommunene følger loven (pbl §3-2) og varsler

om utbyggere innsigelse der lovverket ikke følges. De skal også gi informasjon og veiledning til kommunene.

Statsforvaltere og fylkeskommuner kan også selv varsle om innsigelse dersom en plan ikke ivaretar krav relatert til barn og unges konkrete interesser. En utfordring her er at regelverket i mange tilfelle ikke er konkret nok når det gjelder den beste utforming for et godt oppvekstmiljø for ulike aldersgrupper. En viktig overordnet oppgave framover er derfor å se gjennom regelverk og veiledninger og få fram kunnskap om og eksempler på konkretiseringer som utbyggere og kommuner kan følge opp.

Statsforvaltere og fylkeskommuner kan også gi varsel til kommunen om at en plan inneholder saksbehandlingsfeil knyttet til at medvirkning ikke er blitt gjennomført. Innsigelser rettes til kommunene, siden det er kommunen som vedtar alle planer politisk.

Det er også mulig å føre tilsyn, f.eks. på innstilling fra Helsedirektoratet (jamfør medvirkningens kobling til folkehelse). Her er det imidlertid ikke gode nok rutiner og ansvarliggjøring per i dag.

10 Utfordringer og muligheter

Interessekonflikter

I en utviklingsprosess er det mange hensyn som skal tas inn. Hva skjer når ungdom sine ideer og ønsker kommer i konflikt med innspill fra andre grupper? [Rikspolitiske retningslinjer \(RPR\)](#) skal sikre god vurdering av barn og unges interesser der de kommer i konflikt med andre interesser. Samtidig viser studier at barn og unges ekstra vern ofte ikke blir hensyntatt. En finner også at lover og retningslinjer oppfattes som lite konkrete og at det trengs mer kunnskap om hvordan det gode oppvekstmiljøets dimensjoner kan konkretiseres bedre for kommuner og utbyggere (Buanes2024).

Overkjøring

Et annet dilemma kan være hvordan innspill gjennom formelle kanaler som høringsinnspill ofte overkjører innspill fra ungdom i en mer uformell medvirkningsprosess, for eksempel gjennom skole- eller forskningssamarbeid. Noe av grunnen er at disse prosessene sjeldent dokumenteres godt nok. På grunn av manglende dokumentering blir ikke beskrivelsene tykke nok til at planverket kan la de veie tyngre enn formelle høringsinnspill fra barne- og ungdomsorganisasjoner etc. Dette dilemmaet kom tydelig fram etter en medvirkningsprosess med barn og unge i forbindelse med utbyggingen av en barnehage i Oslo, der et formelt høringsinnspill trumfet eller overkjørte innspillet fra medvirkningsprosessen med ungdom (Andersen & Lorenzen 2021).

Medvirkning skal være frivillig

Et tredje dilemma er at medvirkning skal være frivillig. Barn og unge skal kunne velge om de vil gi sine innspill i en beslutningsprosess. Har de et reelt valg og vet unge hva de sier nei til dersom de ikke engasjerer seg i utvikling av nabolaget sitt? Dersom medvirkningen blir tatt

med inn i klasserommet, er det også tvilsomt om unge i rollen som elever opplever at de har reell mulighet til å ikke delta, ettersom det kan (oppfattes å) ha konsekvenser for relasjonen til læreren (Alves et al. 2021).

Personvern

Et fjerde dilemma er knyttet til personvern. Her er for eksempel formelle medvirkningsfunksjoner som høringsinnspill, ofte avhengig av at avsender er kjent for offentligheten. Dersom man engasjerer unge under 15 år som medforskere utenfor skoletid, må også samtykke fra foresatte innhentes. Mange medvirkningsprosesser dokumenteres med foto av arbeidet. Her skal det være tydelig for barn og unge at de kan velge å ikke bli fotografert, eller velge bort kanaler bilder for offentliggjøring, i henhold til GDPR-reglene.

De voksnes idé om barn interesser

En utfordring er også hvis planleggere baserer seg på voksne sin idé om hva barn og unge ønsker seg, også kalt å ha barneperspektivet. Det skiller seg ofte fra *barns eget perspektiv*, se tiltaket Barnekonsekvensanalyse. I forbindelse med utbyggingen av barnehagen, nevnt over, hadde planleggerne først gjennomført workshop med foreldrene til barn og unge i området. Da de senere involverte barn og unge selv, ble det tydelig at deres innspill var annerledes enn foreldrenes tanker og ideer (Andersen & Lorenzen 2021). Kun ved å involvere barn og unge, og lytte til deres innspill er det mulig å sikre at barns eget perspektiv kommer inn i planene.

Agendamakt og beslutningsmakt

For å forstå hvilke utfordringer og muligheter som ligger i medvirkning med barn og unge, er det nyttig å se på ulike forståelser av makt. Medvirkning er noe mer enn bare deltakelse, men det er vanskelig å si hvor *mye* medvirkning som må til før det er "bra nok". Det handler også om i hvilken grad samfunnet gjennom barnekonvensjonen og andre rettigheter nedfelt i lovverk, gir barn og unge *agendamakt* (Lukes 1974/2005), dvs. at de skal ha muligheten til å gjøre mer enn å reagere på voksnes forslag. Samtidig får de indirekte *beslutningsmakt* - dersom innspillene deres blir ilagt vekt, og kanskje også gjennomført (Falkum 2008).

Politisk prioriteringsmakt

En type makt som kanskje bidrar til at mange voksne profesjonelle synes det kan være vanskelig å vite hvor mye medvirkning de skal åpne opp for i beslutningsprosesser er det Lukes (1974/2005) kaller tankekontroll, som kan forstås som *politisk prioriteringsmakt* (Full politisk prioriteringsmakt innebærer at unge i dette tilfellet, får definere hva som er viktige prioriteringer i samfunnet, for eksempel at storstilte veiutbygginger blir nedprioritert til fordel for fritidsklubber. Den makten har de gjerne ikke. Her kan vi derfor spørre oss: Hva er egentlig medvirkningsmakt og hvilke muligheter får vi for en mer bærekraftig samfunnsutvikling dersom vi tar barn og unges perspektiver og kunnskap på alvor?

11 Referanser

- Alves, D. E., Lorenzen, S. B. & Hagen, A. L. (2021). Skolefag som kanal for ungdomsmedvirkning i lokale utviklingsprosjekter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 4, s. 87-114). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch4>
- Alves, S.E., Lorenzen, B.S, Hagen, A.L., Murray, A.E, Aschehoug, E., Abildsnes, M. & Juul, C. (2023) ? Hva med sklier i stedet for trapper? Elevers medvirkning ved byggeprosjekter i nabolaget. *Bedre skole* 1:2023.
- Andersen, B. & Lorenzen, S. B. (2021). Ballens uforutsigbare vei mot mål: Medvirkning som maktspill. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 10, s. 223-246). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch10>
- Borgström, D., Canto-Farachala, P., Hagen, A. L., Norvoll, R., Rådmark, L. & Lorenzen, S.B. (Eds.). (2024). *Handbook of Youth Citizen Social Science. Working with Young People and the Local Community for Social Change*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10566411>
- Bygdås, A.L. & Hagen, A.L. (2022) *Ung medvirkning i norske kommuner: En kunnskapsoppsummering*. AFI-rapport 2022:07. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3031778>
- Buanes, E. (2024) På barn og unges premisser? En kvalitativ studie om planleggeres erfaringer med å ivareta barn og unges interesser ved planlegging i fortetningsområder i ergen kommune. Master, Høgskolen i Volda
- Dalseide, A. M. (2021). Den komplekse kreativiteten - ideoverlevelse for unge samskapere og andre styringsfloker. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 5, s. 115-124). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch5>
- Engerbakk, B. B. (2021). Huset i Stensparken. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 11, s. 247-251). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch11>
- Goodin, R. E. (2007). «Enfranchising all affected interests, and its alternatives.» *Phil. & Pub. Aff.* 35 (2007): 40.
- Hagen A.L., Andersen, B, Brattbakk, I., Ascher, B. og Dahlgren, K (2016a) *Ungdomstråkk. Ungdoms bruk av uterom, parker og plasser - forprosjekt*. FoU-resultat 1:2016, Arbeidsforskningsinstituttet.
- Hagen A.L., Brattbakk, I., Andersen, B., Dahlgren, K, Ascher, B. & Kolle, E. (2016b). *Ung og ute: En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom*. Rapport 6/2016, Arbeidsforskningsinstituttet.

Hagen, A.L. & Lyng, S. (2019) «Barn og unges deltagelse i forskning: Muligheter og utfordringer» i *Norsk sosiologisk tidsskrift*. 3(1):6-12.

Hagen, A.L. & Andersen, B. (Red.) (2021) *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Cappelen Damm Akademisk <https://doi.org/10.23865/noasp.150>

Hagen, A. L. (2021). Egalitarian ideals, conflicting realities: Introducing a model for thick youth participation. In A. L. Hagen & B. Andersen (Eds.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Chap. 13, pp. 277-306). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch13>

Hagen, A. L., & Osuldsen, J. B. (2021). Splotting som erfaringsbasert verktøy for medvirkning og stedsforståelse ved byromsutforming . *FormAkademisk – forskningstidsskrift for design og designdidaktikk*, 14(1). <https://doi.org/10.7577/formakademisk.2586>

Hagen, A.L., Andersen, B., Alves, D.E., Lorenzen, S.B. & Dalseide, A.M. (2023a) *Medvirkning med mening: Ung medvirkning og innovasjon som kommunal kompetanse - og kilde til konflikt i by- og stedsutvikling*. AFI-rapport 2023:09 <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3058775>

Hagen, A.L., Bygdås, A.L., Lorenzen, S.B., Trætteberg, H.S., Thau, M., Løvgren, M., Nøstvik, H.O., Kvammen, I.A., Haugen, M.L., Heijnis, T., Slåttrem, A., Kallevåg, K., Lodden, T., Sandvand, S.C., Screeche-Powell, K., Røgeberg, E.M., Simpson, S & Østberg, K. (2023b) *Unges mulighet til å medvirke: En samskapt studie av ungdoms deltagelse og engasjement i norske kommuner*. AFI-rapport 2023:03. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3058172>

Hagen, A.L. & Lorenzen, S.B. (2024) Chasing balloons as scientific practice: On transformative co-creation and relational ethics of care in the emerging field of youth citizen social science. Vol. 19, No. 2-2023: *IJAR - International Journal of Action Research*.

Hagen, A.L., Engerbakk, B.B., Lorenzen, S.B. & Tolstad, I.M. (2024). Rebels in their own job: How digging into a municipal mystery turned invited youth participation in an urban planning process into uninvited activism. *Children & Society*. DOI: 10.1111/chso.12820.

Hanssen, G. S. (2018). *Hvordan ivaretas hensynet til barn og unge i planlegging etter plan og bygningsloven (2008)?* NIBR, Høgskolen i Oslo og Akershus.

Klausen, J. E., Arnesen, S., Christensen, D. A., Folkestad, B., Hanssen, G. S., Winsvold, M. og Aars, J. (2013). *Medvirkning med virkning? Innbyggermedvirkning i den kommunale beslutningsprosessen*. Samarbeidsrapport NIBR/Uni Rokkansenteret.

Lorenzen, S.B., Hagen, A.L, Dalseide, A.M. & Andersen, B. (2020) Ung medvirkning i planlegging - fra A til Å. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, regional- og byutvikling*, 52(02):14-21. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2020-02-04>

Lorenzen, S.B., Kitterød, H.R., Kjeller, M.H., Borrebæk, V.B., Evensen, S.J., Hammeren, H.N., Koubaa, R., Nielsen, N., Samborski, L., Saman, D. & Vollebæk, P. (2024) 7 råd fra ungdommer i Lillestrøm: Medforskning som metode for ungdomsmedvirkning og kunnskapsproduksjon.

Rambøll (2024). *Kartlegging av medvirkning på systemnivå*.

Rosten, M. G., Hagen, A. L. & Tolstad, I. M. (2021). Fra tynn til tykk medvirkning: Unge medforskere som lokale kunnskapsprodusenter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 2, s. 43-73). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch2>

Tolstad, I., Hagen, A.L. og Andersen, B. (2017) "The amplifier effect: Youth co-creating urban spaces of belonging through art, architecture and anthropology" i *Youth as architects of change: global efforts to advance youth-driven innovation for social change*, Bastien, S. og Holmarsdottir, H. (red.). s. 215-242.

Palgrave, Macmillan. Vestby, N. (2021). Eutopia - jammen det er så nært! I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 3, s. 75-85). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch3>

Winsvold, M. (2017). Stemmerett for 16-åringer - rettighet eller opplæringsprosjekt? Mediedekningen av forsøket med nedsatt stemmerettsalder. I Jo Saglie og Dag Arne Christensen, *Lokalvalget 2015 - et valg i kommunereformens tegn?* Abstrakt forlag.

Winsvold, M., Rose, L. og Klausen, J. E. (2017). Politisk deltakelse mellom valg. I Saglie, J. og Christensen, D. A. *Lokalvalget 2015 - et valg i kommunereformens tegn?* Abstrakt forlag.

Winsvold, M., Ødegård, G., & Bergh, J. (2018). Young councillors--influential politicians or youth alibi?. *Representation*, 53(3-4), 297-311.

Ødegård, G. (2011). Medborgerskap, politisk deltakelse og makt. Et ungdomsperspektiv. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Vedlegg til NOU 2011: 20 Ungdom, makt og medvirkning